

ชุมปีเตอร์: บิดาแห่งนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการ

Schumpeter: Father of Innovation and Entrepreneurship

ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร

Pattarawat Jeerapattanatorn

ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Vocational Education, Faculty of Education, Kasetsart University

บทคัดย่อ

โจเซฟ ชุมปีเตอร์ นักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงระดับโลกนับตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 20 สืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อบุคคลสำคัญหลายคนหนึ่งในนั้นคือศาสตราจารย์พอล แซมวลสัน ชาวอเมริกันคนแรกที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ และอีกคนหนึ่งคือศาสตราจารย์เตอร์ ดรักเกอร์ กูรูด้านการจัดการที่มีชื่อเสียงระดับโลกผลงานที่โดดเด่นของชุมปีเตอร์คือการอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับวัฏจักรธุรกิจเศรษฐกิจเชิงจริยธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจ นวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการชุมปีเตอร์นิยามผู้ประกอบการว่าคือผู้สรรค์สร้างนวัตกรรม และนวัตกรรมในความหมายของเขาคือการทำลายอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งนวัตกรรมมี 5 รูปแบบ ได้แก่ สินค้าใหม่ วิธีการผลิตแบบใหม่ แหล่งวัตถุดิบใหม่ ตลาดใหม่ และรูปแบบธุรกิจแบบใหม่จากชื่อเสียงและผลงานที่โดดเด่นทำให้ชุมปีเตอร์ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการอย่างใดก็ตาม ชีวิตของผู้ยิ่งใหญ่ไม่มีใครสมบูรณ์แบบ ต่างมีช่วงเวลาที่ยากลำบาก มีช่วงเวลาแห่งความรัก การถูกเกลียดชังความสำเร็จ และมีช่วงเวลาในการกล่าวข้อความที่เป็นแรงบันดาลใจสำหรับคนรุ่นหลัง ด้วยเหตุนี้การศึกษาประวัติชีวิตประสบการณ์การทำงานและแนวคิดที่สำคัญของชุมปีเตอร์จึงเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ได้เรียนรู้และนำความรู้ไปปรับใช้ในการทำงานรวมถึงการนำไปใช้เพื่อพัฒนาตนเองสู่ความสำเร็จที่คาดหวัง

คำสำคัญ: ชุมปีเตอร์ นวัตกรรม ความเป็นผู้ประกอบการ การทำลายอย่างสร้างสรรค์

Abstract

Joseph Schumpeter, a renowned economist since the mid-20th century until present-day. He influenced notably persons including Paul Samuelson, the first American who win the Nobel Prize in Economics as well as Peter Drucker, a remarkable management guru. Schumpeter's prominent works included concepts of business cycle, moral economy, economic development, innovation and entrepreneurship. Schumpeter defined entrepreneurs as innovators, and innovations are creative destructions. Five types of innovation included new product, new procedure, new sources for raw material, new market and new business model. His reputation and performances made him recognized as Father of Innovation and Entrepreneurship. However, a prominent person's life never perfect. There were times of suffering, loving, being hated, succeeding, and giving words of inspiration for the upcoming generations. Study of his life history, work experiences and ideas brought about advantages for those who learned and implemented for both working life as well as personal life for self-development to reach expected success.

Keywords: Schumpeter, Innovation, Creative Destruction, Entrepreneurship

บทนำ

หลายท่านอาจรู้จักโทมัส แอลวา เอดิสัน (Thomas Alva Edison) ในฐานะนักประดิษฐ์เลื่องชื่อที่ได้สร้างสิ่งประดิษฐ์ที่สำคัญและได้จดสิทธิบัตรไว้กว่า 1,093 รายการ จนได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของสิ่งประดิษฐ์ (Father of Invention) แต่มีคนไม่มากนักที่จะได้รู้จักชายอีกคนหนึ่งผู้บุกเบิกนวัตกรรมในแง่มุมทางวิชาการผู้พัฒนาความรู้ทางทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการที่ไปเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมจนได้รับการยอมรับจากนักคิดทั่วโลกและได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการ (Father of Innovation and Entrepreneurship) บุคคลดังกล่าวคือ โจเซฟ ชุมปีเตอร์ (Joseph Schumpeter) ผู้ที่เกิดในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และมีผลงานที่โดดเด่นในช่วงราวกลางศตวรรษที่ 20 ชุมปีเตอร์เป็นบุคคลที่สร้างแรงบันดาลใจและมีอิทธิพลทางความคิดต่อคนจำนวนมาก อาทิ พอล แซมวอลสัน (Paul Samuelson) ชาวอเมริกันคนแรกที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์และเป็นลูกศิษย์ของชุมปีเตอร์ อีกคนหนึ่งคือนักคิดนักเขียนและกูรูด้านการจัดการระดับโลกที่ชื่อปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) ซึ่งครอบครัวของดรักเกอร์นั้นมีความใกล้ชิดอย่างมากกับชุมปีเตอร์และรู้จักชุมปีเตอร์มายาวนานที่สุด

บทความวิชาการนี้ผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวชีวิตของชุมปีเตอร์โดยสรุปเพื่อให้ท่านผู้อ่านมองเห็นพื้นฐานทางด้านครอบครัว การศึกษา การทำงาน รวมไปถึงมุมมองความคิดของเขาซึ่งได้รับการยอมรับจากนักคิดทั่วโลกเนื่องจากสามารถนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติให้เกิดคุณประโยชน์ในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ รวมถึงการใช้ชีวิตส่วนตัว

ชีววัยเยาว์และการศึกษาของชุมปีเตอร์

ชุมปีเตอร์มีชื่อเต็มว่า โจเซฟ อะโลอิส ชุมปีเตอร์ (Joseph Alois Schumpeter) เป็นชาวออสเตรีย เกิดเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1883 ที่เมืองมอเรเวีย (Moravia) พ่อของชุมปีเตอร์เป็นนักธุรกิจเจ้าของโรงงานทอผ้าแต่ได้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุในขณะที่ชุมปีเตอร์มีอายุเพียง 4 ขวบ โยฮันนา (Johanna) แม่ของชุมปีเตอร์ผู้บอบช้ำจากการสูญเสียคนรักจึงได้ตัดสินใจพาบุตรชายออกจากบ้านและนั่งรถไฟมุ่งสู่เมืองกราซ (Graz) และตัดสินใจใช้ชีวิตกับบุตรชายที่เมืองแห่งนี้กระทั่งในปี ค.ศ. 1893 ในขณะที่ชุมปีเตอร์มีอายุ 10 ขวบ โยฮันนาได้สมรสอีกครั้งกับ ซิกมุนด์ วอน เคลเลอร์ (Sigmund von Keler) ซึ่งมีอายุมากกว่าเธอ 33 ปี เคลเลอร์เป็นนายทหารยศพลเอก ยังโสดและเป็นผู้กว้างขวางในวงสังคม (McCraw, 2007) และในปีเดียวกันนี้เอง ครอบครัวของชุมปีเตอร์ได้ย้ายไปที่เมืองเวียนนา เมืองหลวงของออสเตรีย เพื่อเป็นการวางรากฐานทางการศึกษาให้กับชุมปีเตอร์ ซึ่งชุมปีเตอร์ก็ได้รับการอุปถัมภ์จากราชวงศ์ออสเตรียขณะนั้นให้เข้าศึกษาในโรงเรียนธีรีเซียนุม (Theresianum) โรงเรียนประจำที่ได้ชื่อว่าเก่าแก่และมีชื่อเสียงที่สุดในเวียนนา (McCraw, 2007; Horowitz & Allen, 2017)

ชุมปีเตอร์ได้ศึกษาความรู้จากโรงเรียนแห่งนี้ตั้งแต่วัยประถมศึกษามาจนถึงมัธยมศึกษา บุคลิกของชุมปีเตอร์จากการบอกเล่าของโยฮันนานั้น ชุมปีเตอร์ไม่ใช่เด็กเรียนที่คร่ำเคร่งในการเรียน แม้ว่าในระดับมัธยมปลายนั้นเพื่อน ๆ ของเขามักจะใช้เวลากับการอ่านหนังสือ แต่ชุมปีเตอร์กลับทำสิ่งตรงกันข้าม เขาชอบเล่นนอกห้องเรียนและหาประสบการณ์นอกห้องเรียนเสมือนว่าไม่ได้สนใจบทเรียนเท่ากลุ่มเพื่อนแต่เมื่อผลคะแนนสอบออกมากลับพบว่า ชุมปีเตอร์เป็นหนึ่งในเด็กนักเรียนที่เรียนเก่งที่สุดของโรงเรียนธีรีเซียนุม และสำเร็จการศึกษาด้วยคะแนนระดับยอดเยี่ยม มีความสามารถในการใช้ภาษาได้ถึง 6 ภาษา (McCraw, 2007; Horowitz & Allen, 2017)

ภาพที่ 1 โรงเรียนวีร์เซียนุมในอดีต(McCraw, 2007)

เมื่อซุมปีเตอร์สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้วจึงได้เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีสาขากฎหมายที่มหาวิทยาลัยเวียนนา (University of Vienna) มหาวิทยาลัยชื่อดังของประเทศออสเตรียซึ่งเทียบได้กับมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดหรือเคมบริดจ์ของประเทศอังกฤษ (McCraw, 2007) เมื่อสำเร็จระดับปริญญาตรีแล้วซุมปีเตอร์ได้ศึกษาต่อระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ และเขาสามารถสำเร็จการศึกษา

ระดับปริญญาเอกในขณะที่มีอายุเพียง 23 ปี และในอีก 2 ปีต่อมา ด้วยวัยเพียง 25 ปี เขาสามารถตีพิมพ์หนังสือเล่มแรกที่เขียนเป็นภาษาเยอรมัน โดยฉบับแปลอังกฤษใช้ชื่อหนังสือว่า The Nature and Essence of Economic Theory (ธรรมชาติและสาระสำคัญของทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์) ซึ่งเป็นหนังสือที่ทำให้คนเริ่มรู้จักเขาในฐานะนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ที่อายุน้อยที่สุดในขณะนั้น (McCraw, 2007)

ภาพที่ 2 มหาวิทยาลัยเวียนนา สถานที่บ่มเพาะความรู้ชั้นสูงของซุมปีเตอร์ (McCraw, 2007)

ประสบการณ์การทำงานของซุมปีเตอร์

ซุมปีเตอร์มีประสบการณ์ในการทำงานหลายด้าน โดยในช่วงหลังจบการศึกษาระดับปริญญาเอก คือในปี ค.ศ. 1909 (อายุ 26 ปี) เขาได้เริ่มต้นชีวิตการทำงานโดยการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์และการปกครองที่มหาวิทยาลัยเซโนวิทซ์ (University of Czernowitz) ประเทศยูเครน ต่อมาได้ย้ายไปสอนที่มหาวิทยาลัยกราซ (University of Graz) ในเมืองกราซ ออสเตรีย เมืองที่เขาเคยพำนักอยู่ช่วงหนึ่งใน

วัยเด็ก (McCraw, 2007; Horowitz and Allen, 2017) ปี ค.ศ. 1913 ซุมปีเตอร์ได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia University) สหรัฐอเมริกา ซึ่งในขณะนั้นเขามีอายุเพียง 30 ปี และในปี ค.ศ. 1919 ด้วยอายุเพียง 36 ปี ซุมปีเตอร์ได้รับเชิญให้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของออสเตรีย นโยบายสำคัญของเขาคือการให้มีการเก็บภาษีจากเงินทุน (Capital Levy) เพื่อเป็นการช่วยปัญหาหนี้สินของประเทศ

จากสถานการณ์สงครามโลก ต่อมาในปี ค.ศ. 1921 ชุมปีเตอร์ได้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการของธนาคารบีเดอร์มันน์ (Biedermann Bank) และเป็นคณะกรรมการบริหารของธนาคารคอฟมันน์ (Kaufmann Bank) (McCraw, 2007; Horowitz & Allen, 2017)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1925 ชุมปีเตอร์ได้รับตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยบอนน์ (University of Bonn) ประเทศเยอรมนี โดยในช่วงที่เขาเป็นอธิการบดีนี้ ชุมปีเตอร์ มักได้รับเชิญให้ไปสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด (Harvard University) สหรัฐอเมริกา (McCraw, 2007) และทำให้ในปี ค.ศ. 1932 ชุมปีเตอร์ได้ย้ายไปสหรัฐอเมริกาอย่างถาวรในฐานะอาจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ดจากนั้นเมื่อปฏิบัติงานที่ฮาร์เวิร์ดได้หลายปีก็ได้มีสถานะเป็นพลเมืองอเมริกันโดยสมบูรณ์ (McCraw, 2007)

ระหว่างการทำงานเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ดนั้น ภาพลักษณ์ของชุมปีเตอร์คือเป็นคนที่มีความโดดเด่นในด้านการเป็นผู้ที่มีภูมิรู้และชอบพูดอวดตนเองในชั้นเรียนเสมอ (Drucker, 1997; McCraw, 2007) และแม้ว่าชุมปีเตอร์จะถูกมองว่ามีบุคลิกดังกล่าว แต่จุดเด่นของชุมปีเตอร์ประการหนึ่งคือเป็นคนที่ชอบช่วยเหลือนักศึกษาในเรื่องการเรียน ชุมปีเตอร์ยังมีบทบาทเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของชมรมเศรษฐศาสตร์บัณฑิตศึกษา (Graduate Economics Club) และได้จัดกลุ่มอภิปรายภายในชมรมอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เพื่อนร่วมงานของชุมปีเตอร์บางคนวิพากษ์แนวคิดและทฤษฎีของชุมปีเตอร์ว่ามีความล้ำลึกกว่าแนวคิดเศรษฐศาสตร์สำนักเคนส์ (Keynesianism) ซึ่งมีมุมมองที่ทันสมัยกว่า และบางคนก็โกรธเคืองชุมปีเตอร์ที่วิพากษ์เรื่องต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา (McCraw, 2007; Horowitz & Allen, 2017)

ช่วงเวลาของการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ดเป็นช่วงที่ชุมปีเตอร์ทุ่มเทให้กับการทำงานเป็นอย่างมากอีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาที่เขาสามารถสร้างชื่อเสียงในแวดวงวิชาการจนถึงจุดสูงสุดในชีวิตการทำงานของเขา ชุมปีเตอร์ได้เขียนหนังสือรวมทั้งสิ้น 14 เล่ม แต่ผลงานที่สร้างชื่อให้กับเขามากที่สุดและทำให้เขาโด่งดังไปทั่วโลกนั้น มาจาก

หนังสือ 2 เล่ม เล่มแรกชื่อว่า Business Cycles ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1939 และเล่มที่สองซึ่งชุมปีเตอร์ทุ่มเทและใช้เวลาในการเขียนหลายปีคือหนังสือ Capitalism, Socialism and Democracy ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1942 เป็นหนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์หลายครั้งและหลายภาษา และถูกอ้างอิงอย่างกว้างขวางทั่วโลก ซึ่งหนังสือเล่มนี้เองที่ได้กล่าวถึงนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการอย่างละเอียด โดยชุมปีเตอร์ให้คุณค่าของนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ (McCraw, 2007; Horowitz & Allen, 2017)

ชุมปีเตอร์กับแนวคิดเศรษฐกิจเชิงจริยธรรม

แม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไรและไม่ว่าการวิเคราะห์ของนักทฤษฎีจะเป็นอย่างไร ชุมปีเตอร์ได้เสนอแนวคิดที่สำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกบริบทของสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ นั่นคือแนวคิดเศรษฐกิจเชิงจริยธรรม (Moral Economy) ซึ่งแนวคิดนี้เป็นผลจากการวิเคราะห์ของชุมปีเตอร์เกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีในระบบเศรษฐกิจเสรี (Horowitz & Allen, 2017) ชุมปีเตอร์เน้นย้ำว่า แนวคิดระบบเศรษฐกิจเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นในระบบตลาดเสรีเพื่อที่ระบบเศรษฐกิจจะสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษยชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพและอย่างมีมนุษยธรรม ชุมปีเตอร์ได้ตระหนักถึงอันตรายจากการไม่คำนึงถึงศีลธรรมอันดีของมนุษย์ เขาพยากรณ์ว่าระบบทุนนิยมจะตกต่ำเนื่องจากการคอร์รัปชันของภาครัฐและภาคธุรกิจที่อาจเกิดขึ้นได้ในระบบตลาดเสรี (Horowitz & Allen, 2017) ชุมปีเตอร์ยังสนับสนุนแนวคิดที่ว่าครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของเศรษฐกิจทุนนิยมที่สำคัญที่สุดซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักวิชาการคริสเตียนเป็นอย่างดี (McCraw, 2007; Horowitz & Allen, 2017)

ชุมปีเตอร์อธิบายเพิ่มเติมอีกว่าหากไม่มีการใช้ศีลธรรมที่มาจากความเชื่อตามศาสนาที่ตนนับถือแล้ว การทำงานของตลาดเสรีอาจต้องเผชิญกับการทุจริตคอร์รัปชันอย่างแน่นอน (Schumpeter, 1942) ดังคำเตือนที่ลอร์ดแอคตัน (Lord Acton) นักประวัติศาสตร์ได้เขียนไว้ว่า

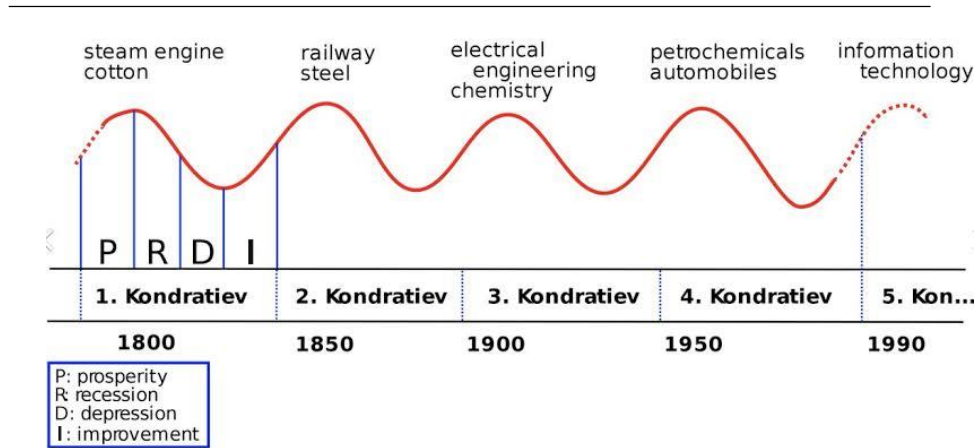
“อำนาจมักมาพร้อมกับคอร์รัปชัน และหากมีอำนาจโดยสมบูรณ์ก็เท่ากับว่าการคอร์รัปชันโดยสมบูรณ์” (Acton, 1887) นั่นคือเหตุผลที่เพียงพอที่ซุมปีเตอร์เสนอว่าจะต้องคงระบบคุณธรรมจริยธรรมให้มีในผู้ประกอบการ ข้าราชการ นักการเมืองรวมถึงประชาชนทั่วไป ด้วยเหตุนี้ ระบบวัฒนธรรมที่ได้รับการอบรมทางจริยธรรมเท่านั้นที่จะสามารถใช้ระบบทุนนิยมได้ และเป้าหมายนั้นไม่ใช่เพียงเพื่อนำไปสู่ความก้าวหน้าและความมั่งคั่งเท่านั้น แต่ยังเป็นการเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยเสรีภาพและคงไว้ซึ่งคุณธรรม (McCraw, 2007; Horowitz & Allen, 2017) ในทัศนะของซุมปีเตอร์นั้น เศรษฐกิจเชิงจริยธรรมมีจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเมืองการปกครองและการพัฒนาเศรษฐกิจในโลกทุกยุคทุกสมัย คำเตือนของซุมปีเตอร์สะท้อนไปถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองปัจจุบันในบางประเทศที่ละเลยถึงศีลธรรมอันดี ไม่เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และปัญหาทุจริตคอร์รัปชันที่รุนแรง ทำให้ปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นอยู่ทั่วไปและยากยิ่งที่จะหวนคืนสู่ระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม (Horowitz & Allen, 2017)

วัฏจักรธุรกิจและกำเนิดของนวัตกรรม

ภาพของนวัตกรรมเริ่มฉายชัดขึ้นในหนังสือ Business Cycles ที่ซุมปีเตอร์เขียน โดยหนังสือเล่มนี้เขาได้เขียนขึ้นภายหลังจากการศึกษาวิจัยอย่างเข้มข้นเกี่ยวกับวัฏจักรธุรกิจ โดยเขาได้ทำการศึกษาอายุของธุรกิจหลากหลายประเภทและค้นหาสาเหตุที่ส่งผลต่อระยะเวลาหรืออายุของธุรกิจเหล่านั้น ผลการศึกษาทำให้ค้นพบความรู้ที่สำคัญประการหนึ่ง กล่าวคือ ธุรกิจที่อยู่บนฐานของการใช้เทคโนโลยีนั้นสามารถรังสรรค์สิ่งใหม่มาทดแทนสิ่งเก่าได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลทำให้มีช่วงชีวิตของวัฏจักรธุรกิจที่ยาวนานกว่าธุรกิจที่ไม่ใช้หรือเพิกเฉยต่อเทคโนโลยี (Schumpeter, 1939) ข้อค้นพบสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ธุรกิจแต่ละแห่งล้วนมีวงจรของมัน ระยะเวลาของธุรกิจอาจสั้นบ้างยาวบ้างแตกต่างกันไป ซึ่งรวมถึงตัวผลิตภัณฑ์ใด ๆ ในตลาดด้วยเช่นกัน (Schumpeter, 1939)

ในยุคสมัยของซุมปีเตอร์นั้น นักเศรษฐศาสตร์หลายคนกล่าวว่า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นทำให้เกิดการสะสมทุน เมื่อถึงเวลาหนึ่งจะทำให้เกิดภาวะหยุดนิ่ง (Stationary State) ของกิจการธุรกิจ และถ้าไรก็จะมีไม่มากแบบที่เคยได้รับ และจะเกิดดุลยภาพอยู่เช่นนั้นเสมือนลูกตุ้มที่ชนกันไปมาและไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงแต่ทว่าซุมปีเตอร์มีความเห็นที่ต่างออกไป ซุมปีเตอร์กล่าวว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะไม่มีทางหยุดนิ่ง แต่จะเป็นระบบที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Dynamic) และคนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาก็คือ “ผู้ประกอบการ” ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม (Schumpeter, 1939; Whitaker, 1971) โดยผู้ประกอบการจะสร้างนวัตกรรมขึ้นมา และนวัตกรรมนั้นจะเข้าไปก่อความ (Disturb) ดุลยภาพที่มีอยู่ และการก่อความดุลยภาพนั้นทำให้ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ และสินค้าบางรายการอาจราคาตกจนไม่สามารถอยู่ในตลาดได้อีกต่อไป ซุมปีเตอร์กล่าวว่า การก่อความดุลยภาพของนวัตกรรมนั้นจะเป็นส่วนสำคัญของวงจรแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม (McCraw, 2007) แนวคิดของซุมปีเตอร์มีความสอดคล้องกับทฤษฎีสมัยใหม่ที่เสนอโดยนักคิดในยุคปัจจุบันที่ชื่อ เคลย์ตัน คริสเตนเซน (Clayton Christensen) ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ดซึ่งอธิบายเกี่ยวกับนวัตกรรมป่วน (Disruptive Innovation) ที่เป็นเหตุให้แวดวงธุรกิจเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกยุคดิจิทัลและอาจเป็นสาเหตุทำให้กิจการยักษ์ใหญ่ไม่สามารถดำรงอยู่ในระบบ (Christensen, 1997)

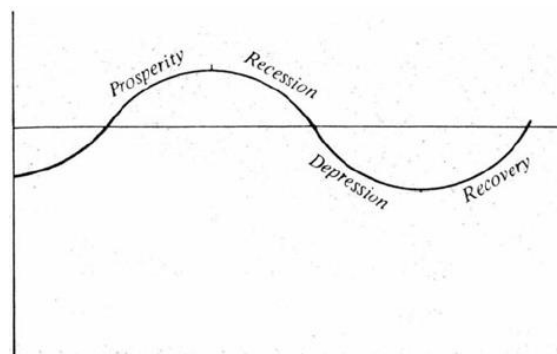
จากแนวคิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซุมปีเตอร์ได้ทำการศึกษาทบทวนของวัฏกรรมที่ไปเชื่อมโยงกับวัฏจักรธุรกิจ (Business Cycle) โดยซุมปีเตอร์ได้ศึกษาแนวคิดวัฏจักรธุรกิจของ นิโคไล คอนดราตเชฟ (Nikolai Kondratiev) ชาวรัสเซีย ที่ได้อธิบายคลื่นที่บอกถึงวงจรการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ 50 ปี ไว้ดังภาพต่อไปนี้ (Schumpeter, 1939; Shane, 2018)

ภาพที่ 3 คลื่นของคอนดราซีฟ (Schumpeter, 1939; Shane, 2018)

จากภาพที่ 3 คลื่นของคอนดราซีฟ (Kondratiev's Wave) เป็นคลื่นที่บอกถึงวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ 50 ปี ของยุคสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 ถึง 1990 คือ ตั้งแต่ยุคที่ใช้เครื่องจักรไอน้ำ (Steam Engine) ไปจนถึงยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) และในแต่ละรอบของคลื่นจะประกอบไปด้วยยุครุ่งเรือง (Prosperity) ยุคถดถอย (Recession) ยุคตกต่ำ (Depression) และยุคปรับปรุง (Improvement) โดยในคลื่นของคอนดราซีฟได้แบ่งออกเป็นส่วนเท่า ๆ กัน แต่ซุมปีเตอร์ไม่ได้เสนอแนะในลักษณะโมเดลที่ตายตัวเหมือนกับคลื่นของคอนดราซีฟ เขามองว่าวงจรต่าง ๆ นั้นปรับเปลี่ยนได้เสมอตามกาลเวลาตามเหตุและปัจจัยที่เกิดขึ้น บางคลื่นอาจจะมีลักษณะเป็นคลื่นทอดยาวแต่บางคลื่นอาจขึ้นลงในช่วงแคบ ๆ และแต่ละคลื่นเกิดขึ้นโดยมีลักษณะเฉพาะของตนเอง (Schumpeter, 1939; Shane,

2018) ทั้งนี้ นอกจากคลื่นของคอนดราซีฟแล้ว ซุมปีเตอร์ยังได้ศึกษาโมเดลวัฏจักรของนักวิชาการคนอื่น ๆ อีก เช่น คลื่นของคุสเนตส์ (Kuznets) (คลื่นละ 18 ปี) คลื่นของจุกลาร์ (Juglar) (คลื่นละ 9 ปี) และคลื่นของคิทชิน (Kitchin) (ประมาณ 4 ปี) ซุมปีเตอร์ให้เหตุผลว่าวัฏจักรที่ยาวนาน (long cycle) นั้นเกิดจากการมีนวัตกรรมที่ส่งผลให้เกิดคลื่นระลอกใหม่อย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด (Schumpeter, 1939; Simmie, 2014) วัฏจักรธุรกิจของซุมปีเตอร์นั้น เป็นคลื่นที่ประกอบไปด้วย 4 ขั้น เป็นวัฏจักรธุรกิจแบบ PRDR ประกอบด้วย ขั้นรุ่งเรือง (Prosperity) ขั้นถดถอย (Recession) ขั้นตกต่ำ (Depression) และขั้นฟื้นฟู (Recovery) โดยซุมปีเตอร์อธิบายว่าคลื่นจะเกิดการฟื้นตัวในขั้นที่ 4 ได้ก็ต่อเมื่อเกิดการสร้างนวัตกรรมใหม่ขึ้นมาแทนที่ของเดิมที่ตกต่ำและไม่สามารถทำการตลาดได้อีกต่อไป วัฏจักรธุรกิจของซุมปีเตอร์แสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 วัฏจักรธุรกิจของซุมปีเตอร์ (Schumpeter, 1939)

การทำลายอย่างสร้างสรรค์

ชุมปีเตอร์เน้นการอธิบายวัฏจักรธุรกิจเนื่องจากวัฏจักรธุรกิจเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดการสร้างนวัตกรรมของเขา โดย 3 ปีต่อมาหลังจากการวิจัยเรื่องวัฏจักรธุรกิจ ชุมปีเตอร์จึงได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญคือ “การทำลายอย่างสร้างสรรค์” (Creative Destruction) โดยชุมปีเตอร์อธิบายว่า การทำลายอย่างสร้างสรรค์คือค่านิยมโดยย่อของคำว่า นวัตกรรม (Schumpeter, 1942) และแนวคิดนี้ได้นำไปเผยแพร่และมีการอ้างอิงอย่างกว้างขวางทั่วโลก ชุมปีเตอร์เสนอให้ธุรกิจใช้การทำลายอย่างสร้างสรรค์ในการประกอบการ คือทำลายสิ่งเก่าที่ไม่มีประสิทธิภาพ มีข้อบกพร่อง สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ลูกค้านำไม่ประทับใจ หรืออาจไม่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าทั้งในปัจจุบันและ

อนาคต มุ่งศึกษาหาความรู้อย่างลึกซึ้งและใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างสิ่งใหม่ (นวัตกรรม) ที่ดีกว่า เพื่อทดแทนสิ่งเดิม โดยอาจใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วหรือสร้างเทคโนโลยีใหม่ขึ้นมาได้ (Schumpeter, 1942) ด้วยเหตุนี้ การที่จะสร้างนวัตกรรมขึ้นมาได้นั้น จะต้องอยู่บนฐานที่มั่นคงของความรู้ที่บ่มเพาะมาอย่างดีจนเรียกได้ว่าเชี่ยวชาญในด้านดังกล่าว ผนวกกับการใช้เทคโนโลยีซึ่งอาจเป็นเทคโนโลยีเครื่องมือที่จับต้องได้หรือเทคโนโลยีที่เป็นกระบวนการทำงานใหม่ ๆ นอกจากนี้ สิ่งสำคัญในการสร้างนวัตกรรมคือการใช้ความคิดสร้างสรรค์จึงจะทำให้เกิดนวัตกรรมที่ดีขึ้นมาได้ในการอธิบายเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น ชุมปีเตอร์ยกตัวอย่างการพัฒนาารถขนส่งสินค้าพลังไอน้ำ (Schumpeter, 1942)

ภาพที่ 5 ตัวอย่างการทำลายอย่างสร้างสรรค์: กรณีรถขนส่งสินค้าพลังไอน้ำ (KOF Swiss Economic Institute, 2018)

จากภาพที่ 5 ชุมปีเตอร์ยกตัวอย่างรถขนส่งสินค้าที่ใช้เครื่องยนต์ไอน้ำมาใช้แทนกับการใช้แรงงานม้าในการขนส่ง เช่นนี้ ถือเป็นการทำลายอย่างสร้างสรรค์ เป็นนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน นวัตกรรมในที่นี้คือรถที่ปรับปรุงใหม่โดยใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วในสังคมขณะนั้นคือเครื่องยนต์ไอน้ำ กล่าวคือ ผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องสร้างเทคโนโลยีใหม่ในการสร้างนวัตกรรมก็ได้การนำเทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้กับความคิดสร้างสรรค์ก็ถือว่าเป็นนวัตกรรมได้ (Schumpeter, 1942) นวัตกรรมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากต่อการเป็นผู้ประกอบการ เป็นส่วนสำคัญในการต่ออายุของวัฏจักรธุรกิจให้เดินหน้าต่อไปได้ หากไม่มีนวัตกรรมแล้ว วัฏจักรธุรกิจก็ต้องมีวันสิ้นสุดลง

เนื่องจากผลิตภัณฑ์ใด ๆ ย่อมมีอายุของมันเอง เมื่อถึงจุดต่ำสุดแล้วจำเป็นที่จะต้องมีนวัตกรรมใหม่มาทดแทน

นวัตกรรมในทัศนะของชุมปีเตอร์นั้นมี 5 รูปแบบ ผู้ประกอบการพึงเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับกิจการ ประกอบด้วย 1) สินค้าใหม่ 2) วิธีการผลิตแบบใหม่ 3) แหล่งวัตถุดิบใหม่ 4) ตลาดใหม่ และ 5) รูปแบบธุรกิจแบบใหม่ (Schumpeter, 1942) นวัตกรรมทั้ง 5 รูปแบบนี้ ผู้ประกอบการจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถในการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้ง ประกอบกับการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องภายใต้กระบวนการของการใช้ความคิดสร้างสรรค์ จึงจะสามารถสร้างนวัตกรรมในรูปแบบดังกล่าวตามที่ต้องการได้ การพัฒนาของนวัตกรรมจะช่วยส่งต่อ

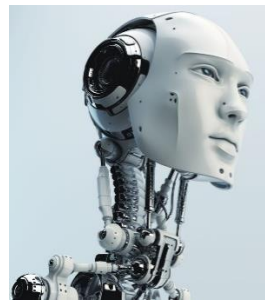
ให้กับคลื่นลูกใหม่ในวัฏจักรธุรกิจตามที่ซุมปีเตอร์ได้เสนอไว้ (Sweezy, 1943; McCraw, 2007)

นวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการ

ซุมปีเตอร์ย้ำเสมอว่า “ผู้ประกอบการคือนวัตกรรม” (Entrepreneurs as Innovators) (Schumpeter, 1942) กล่าวคือ ผู้ประกอบการคือบุคคลที่คิดสร้างสรรค์นวัตกรรม อยู่เสมอ ด้วยเพราะว่าในโลกของการดำเนินธุรกิจนั้น สิ่งเดิมที่เราเคยใช้อยู่ทุกวันนี้ วันหนึ่งสิ่งนั้นจะหมดความสำคัญลง หรือไม่สามารถใช้ในการประกอบการได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า สิ่งนั้นไม่สามารถรองรับต่อความต้องการของมนุษย์ที่มีมากขึ้น หรือมนุษย์มีความต้องการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผู้ประกอบการจึงต้องสร้างสิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิม มีคุณค่ามากกว่าเดิม สามารถตอบสนองต่อ

ความต้องการของผู้บริโภคได้ดีกว่าที่เคยเป็นมา และนวัตกรรมที่สร้างขึ้นนี้จะป่วนระบบเศรษฐกิจให้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่รู้จบสิ้น (Christensen, 1997)

ตัวอย่างนวัตกรรมสุดล้ำที่กำลังป่วนโลกขณะนี้ เช่น รถยนต์ไร้คนขับ ซึ่งในปัจจุบันอยู่ด้วยกันหลายค่าย หนึ่งในนั้นคือ Google ซึ่งร่วมพัฒนารถ “เวย์โม” (Waymo) ร่วมกับพันธมิตรของเขา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เวย์โมเป็นรถยนต์ไร้คนขับโดยสมบูรณ์แบบ อีกหนึ่งนวัตกรรมที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่โดยสิ้นเชิง คือปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence หรือ AI) ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และอาจมาถึงจุดที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่โดยสิ้นเชิงทั้งชีวิตประจำวันและในโลกของการประกอบอาชีพ

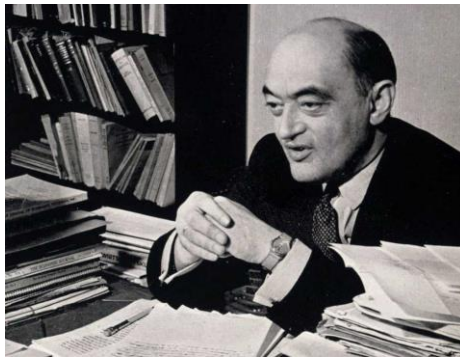
ภาพที่ 6 รถยนต์ไร้คนขับ Waymo และหุ่นยนต์ AI (The Moonshot Factory, 2019; Fulton, 2018)

ในทัศนะของซุมปีเตอร์นั้น นวัตกรรมกับความเป็นผู้ประกอบการมีความหมายในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ หากมีการสร้างนวัตกรรมก็เท่ากับมีความเป็นผู้ประกอบการ หรือจะมีความเป็นผู้ประกอบการได้ก็ต้องเป็นนวัตกรรมผู้สรรค์สร้างนวัตกรรมด้วย ซึ่งอาจจะเป็นนวัตกรรมในรูปแบบใดก็ได้ นักการตลาดในยุคของซุมปีเตอร์นั้นให้ความสำคัญกับการแข่งขันด้านราคาเป็นหลัก แต่ซุมปีเตอร์นั้นมีความคิดเห็นที่แตกต่าง เขามุ่งเน้นไปที่การสร้างนวัตกรรมมากกว่าการแข่งขันทางด้านราคา เนื่องจากการตลาดที่อยู่บนพื้นฐานของนวัตกรรมนั้นจะให้ผลการประกอบการที่ดีกว่าการแข่งขันด้านราคาหรือการปล่อยให้ไปไปตามกลไกของตลาด (Schumpeter, 1942)

ซุมปีเตอร์ให้แง่คิดแก่ผู้ประกอบการไว้ว่า นวัตกรรมที่ผู้ประกอบการสร้างขึ้นมานั้นเมื่อได้รับความนิยมอย่างเต็มที่จะสามารถสร้างการผูกขาดเพียงในระยะสั้นเท่านั้น กล่าวคือ ผู้บริโภคจะสนับสนุนสินค้าหรือบริการใหม่นั้นอย่างล้นทะลัก และจะทำให้เกิดกำไรที่สูงกว่าปกติ (abnormal profit) แต่ในระยะต่อมาไม่นานจะถูกคู่แข่งและผู้ประกอบการอื่นเลียนแบบเพื่อแย่งส่วนแบ่งการตลาดที่เกิดภาวะผูกขาดชั่วคราวนั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อผู้ประกอบการ เนื่องจากผู้ประกอบการจะต้องกันเงินกำไรไว้ส่วนหนึ่งสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือการพัฒนาการให้บริการแบบใหม่ หรือระบบการผลิตแบบใหม่ กล่าวโดยสรุปก็คือ สร้างนวัตกรรมในรอบใหม่ (คลื่นลูกใหม่)

และสร้างการผูกขาดใหม่อีกครั้ง วนเวียนอย่างนี้เรื่อยไป เป็นวัฏจักร (Schumpeter, 1942) การพัฒนานวัตกรรมของผู้ประกอบการนั้นนอกจากจะช่วยให้เกิดการพัฒนากิจการธุรกิจอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังส่งผลต่อการกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม ชุมปีเตอร์จึงให้เครดิตกับนวัตกรรมอย่างมากในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในวัฏจักรธุรกิจและสร้างคุณค่าต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในภาพรวมของประเทศ (Schumpeter, 1942; Papanek, 1962) กลไกการสร้างนวัตกรรมของผู้ประกอบการจะส่งผลกระทบต่อสังคมในภาพรวม และทุกอย่างที่มีผลกระทบต่อสังคมก็จะส่งผลกระทบต่อระบบการเงิน

(Monetary System) ของประเทศด้วยเช่นกัน (Swedberg, 2013) แนวคิดของชุมปีเตอร์จึงมีความแตกต่างจากนักเศรษฐศาสตร์คนอื่น ๆ ในเวลานั้น เขามุ่งนำเสนอแนวคิดที่เป็นการผสมผสานเชื่อมโยงกันของระบบย่อยของผู้ประกอบการเข้ากับระบบสังคมและเศรษฐกิจอย่างเป็นเนื้อเดียวภายใต้คำว่า “การทำลายอย่างสร้างสรรค์” ซึ่งนำไปใช้ได้ทั้งภาคธุรกิจ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรการเมือง ชุมปีเตอร์จึงเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะบุคคลที่ทำลายเส้นกันระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ที่ต่างจากแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจกระแสหลักที่กำลังเฟื่องฟูอยู่ในยุคนั้น

ภาพที่ 7 ชุมปีเตอร์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด (KOF Swiss Economic Institute, 2018)

ปัจจัยมบแห่งชีวิต

ผู้เขียนได้เรียบเรียงประวัติชีวิต การศึกษา การทำงาน และแนวคิดของชุมปีเตอร์ในด้านต่าง ๆ โดยสังเขปแล้วในช่วงท้ายของบทความนี้ผู้เขียนจึงขอนำเสนอเรื่องราวชีวิตของชุมปีเตอร์ที่เขียนจากปลายปากกาของคนใกล้ชิด 2 คน ได้แก่ พอล แซมวลสัน และปีเตอร์ ดรักเกอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ในช่วงปัจจัยมบแห่งชีวิตของชุมปีเตอร์เพื่อที่ท่านผู้อ่านจะได้รู้จักชุมปีเตอร์มากยิ่งขึ้นในหลากหลายมิติ รวมถึงสามารถนำคำสอนไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

เรื่องราวของชุมปีเตอร์ที่บันทึกโดยแซมมวลสัน

พอล แอนโทนี แซมวลสัน (Paul Anthony Samuelson) ศาสตราจารย์ทางเศรษฐศาสตร์แห่งสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ หรือMIT และเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์คนแรกของสหรัฐอเมริกาหาก

ย้อนเวลากลับไปในสมัยที่แซมมวลสันเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ดนั้น ชุมปีเตอร์เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของเขา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เขาเป็นลูกศิษย์ของชุมปีเตอร์นั่นเอง แซมวลสันศึกษาทฤษฎีของชุมปีเตอร์และทำการศึกษาค้นคว้าจนเข้าใจอย่างลึกซึ้ง แต่ถึงกระนั้น แซมวลสันก็เปิดเผยว่า แทนที่ตัวเองจะคล้อยตามหรือเห็นดีกับแนวคิดของชุมปีเตอร์ แต่ในทางกลับกัน ตลอดชีวิตของแซมมวลสันนั้น เขามีความคิดเห็นที่แตกต่างจากอาจารย์ของตนเอง (Samuelson, 2003)จริงที่เดียวที่คนเรานั้นคิดเห็นไม่เหมือนกัน แม้จะเป็นศิษย์ที่ใกล้ชิดกันมากก็ตาม ความจริงที่ว่าแซมมวลสันไม่ค่อยมีความเห็นที่ตรงกับอาจารย์ของตนเองนั้นได้เปิดเผยในบทความที่ตัวเองเขียนขึ้นและได้ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2003 ที่ชื่อว่า Reflections on the Schumpeter I knew well (สะท้อนคิดเกี่ยวกับชุมปีเตอร์ที่ฉันรู้จักเป็นอย่างดี) (Samuelson, 2003)

บทความดังกล่าวเปิดเผยความคิดของแซมวอลสันเกี่ยวกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ของซุมปีเตอร์ที่เขาเห็นความเห็นที่แตกต่างออกไปซึ่งในบทความนี้ไม่กล่าวถึง นอกจากนี้ ในบทความดังกล่าวแซมวอลสันได้เปิดเผยเรื่องราวของซุมปีเตอร์ในช่วงก่อนถึงปลายทางแห่งชีวิตว่า ซุมปีเตอร์กำลังจะตีพิมพ์หนังสือเล่มสำคัญที่ชื่อ *History of Economic Analysis* (ประวัติศาสตร์ของการวิเคราะห์เศรษฐกิจ) และอยู่ใกล้เพียงเอื้อมมือที่จะทำให้สำเร็จได้ เหลือเพียงขั้นตอนของการตรวจทานภาษาเท่านั้น แต่ซุมปีเตอร์มีชีวิตอยู่ไม่ทันได้เห็นความสำเร็จนั้น (Samuelson, 2003) ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือดังกล่าวได้ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1954 คือหลังจากที่ซุมปีเตอร์เสียชีวิตไปแล้ว 4 ปี แซมวอลสันได้ระบุด้วยว่า ในปี ค.ศ. 1949 คือราวหนึ่งปีก่อนที่ซุมปีเตอร์จะเสียชีวิตนั้น เขาได้มีโอกาสสนทนาอย่างยาวนานกับอาจารย์ซุมปีเตอร์ของเขาโดยไม่ได้เฉลียวใจแม้แต่คิดว่าอีกไม่นานอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ท่านนี้จะลาจากโลกนี้ไปในช่วงท้ายของบทความ แซมวอลสันได้เขียนบทสรุปเกี่ยวกับอาจารย์ของเขาไว้ว่า ถึงแม้ว่าบุคลิกของซุมปีเตอร์ผู้เป็นอาจารย์นั้นจะดูขี้อวด ขอบวางท่าทาง และตัวเขาเองก็มีความเห็นไม่ลงรอยกับอาจารย์ซุมปีเตอร์เสมอมาแต่เขาเองก็มองเห็นความดีที่พิเศษอย่างหนึ่งของอาจารย์ของเขา แซมวอลสันได้สรุปซุมปีเตอร์ไว้ว่า “ซุมปีเตอร์ส่งเสริมชีวิตของฉันเป็นอย่างมาก เขาสนับสนุนความเป็นนักวิชาการของฉันอย่างเต็มที่ และเขาเป็นผู้ให้โดยไม่มีข้อจำกัด” (Samuelson, 2003) นั่นคือ การยืนยันความสัมพันธ์ครู-ศิษย์ที่สวยงาม เพราะสุดท้ายแล้วความ เป็นศิษย์ก็ยังมีความรักและศรัทธาในตัวอาจารย์เสมอ ถึงแม้ว่าทั้งสองจะมีความคิดเห็นที่ต่างกันก็ตาม

การเยี่ยมใช้ครั้งสุดท้ายของดรักเกอร์

บุคคลอีกคนหนึ่งที่ต้องกล่าวถึงคือ ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter Drucker) ผู้เป็นกูรูด้านการจัดการของโลกและเป็นที่ปรึกษาทางธุรกิจให้บริษัทชั้นนำหลายแห่ง และเป็นศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ดรักเกอร์นั้นเป็นชาวออสเตรียเช่นเดียวกับซุมปีเตอร์ และครอบครัวของดรักเกอร์นั้นสนิทสนมกับซุมปีเตอร์มาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่สมัยที่ดรักเกอร์ยังไม่เกิดเสียชีวิตเข้าไป

ย้อนไปในปี ค.ศ. 1902 พ่อของดรักเกอร์ซึ่งมีชื่อว่า ออดอล์ฟ ออดอล์ฟ ดรักเกอร์ (Adolf Adolph Drucker) เป็นนักเศรษฐศาสตร์ นักกฎหมาย และเป็นอาจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเวียนนา ซึ่งในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยนั้นทำให้พ่อของดรักเกอร์ได้รู้จักกับนักศึกษาที่ชื่อซุมปีเตอร์ที่ขณะนั้นมีอายุเพียง 19 ปี และตอนนั้นพ่อของดรักเกอร์มีอายุ 26 ปี ด้วยอายุที่ไม่ต่างกันมากนักคงเป็นเหตุให้ทั้งสองได้กลายเป็นเพื่อนสนิทกันตราบนานชั่วชีวิตของทั้งสอง (Drucker, 1997) พ่อของดรักเกอร์กับซุมปีเตอร์นั้นสนิทสนมกันมากและไปมาหาสู่กันเรื่อยมา ทำให้เด็กชายดรักเกอร์ผู้เป็นลูกได้รู้จักกับซุมปีเตอร์ตั้งแต่อายุยังน้อย และตัวดรักเกอร์เองก็ได้ซึมซับความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์จากเขาค่อนข้างเรื่อยมา ในช่วงชีวิตของการศึกษาเล่าเรียนของดรักเกอร์นั้น หากจะว่าไปแล้วเขาได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากหลายคน และหนึ่งในนั้นคือซุมปีเตอร์ ผู้มีอิทธิพลทางความคิดอย่างมากต่อตัวเขาเอง (Drucker, 1997)

ภาพที่ 8 แซมวอลสันและดรักเกอร์ (Gordon, 2017; Crainer, 2018)

ในสมัยที่ดริคเกอร์ยังเป็นเด็กน้อย พ่อของดริคเกอร์มักจะจัดบาร์บีคิวเย็นในทุก ๆ วันจันทร์ เพื่อให้เป็นช่วงเวลาของการที่ได้เสวนาระหว่างเพื่อนฝูง คนที่มาบาร์บี้ส่วนใหญ่คือนักเศรษฐศาสตร์กับข้าราชการชั้นสูง รวมถึงนักกฎหมายแถวหน้า และแน่นอนว่าหนึ่งในผู้มาร่วมเสวนานั้นรวมถึงซุมปีเตอร์ เพื่อนรักต่างวัยของพ่อดริคเกอร์ (McCraw, 2007) ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวดริคเกอร์กับซุมปีเตอร์มีมาอย่างยาวนานและส่งผลต่อชีวิตของดริคเกอร์เป็นอย่างมาก แต่ทว่าความสัมพันธ์อันแนบแน่นนี้ดริคเกอร์ไม่เคยกล่าวถึงในหนังสือของเขาเลย อาจเป็นด้วยเพราะบทบาทหน้าที่ซึ่งหมกมุ่นอยู่กับงานวิชาการจนไม่ได้มองเห็นถึงต้นทางแห่งความสัมพันธ์ที่เริ่มที่งานบาร์บี้ดังกล่าวอย่างไก็ตาม ในปี ค.ศ. 1997 เมื่อดริคเกอร์มีอายุ 88 ปี ดริคเกอร์ได้เปิดเผยถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นนี้ไว้ในหนังสือชื่อ Drucker on Asia: A Dialogue Between Peter Drucker and Isao Nakauchi (Drucker, 1997) ดริคเกอร์เล่าว่าดังนี้

“คริสต์มาสปี 1949 เป็นช่วงเวลาที่ดินเริ่มสอนที่มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก พ่อของฉันซึ่งมีอายุ 73 ปีแล้วเดินทางจากแคลิฟอร์เนียเพื่อมาหาฉัน และภายหลังจากขึ้นปีใหม่ ค.ศ. 1950 พ่อเอ่ยปากชวนฉันไปเยี่ยมใช้ซุมปีเตอร์เพื่อนเก่าแก่ของพ่อที่รัฐคอนเนตทิคัต(Connecticut) พ่อฉันเกษียณแล้วแต่ซุมปีเตอร์นั้นอายุ 66 ปี และมีชื่อเสียงระดับโลกและยังปฏิบัติหน้าที่สอนที่มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด รวมทั้งยังทำหน้าที่เป็นนายกสมาคมเศรษฐศาสตร์อเมริกันอย่างแข็งขัน” ดริคเกอร์กล่าวย้อนอดีตว่า “สมัยเมื่อปี ค.ศ. 1902 นั้น พ่อยังเป็นข้าราชการหนุ่ม (อายุ 26 ปี) ในกระทรวงการคลังของออสเตรเลีย แต่พ่อก็สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเวียนนาด้วย และเป็นจุดเริ่มต้นที่พ่อได้รู้จักกับนักศึกษาชื่อซุมปีเตอร์ซึ่งขณะนั้นมีอายุเพียง 19 ปี และเป็นนักศึกษาที่ฉลาดปราดเปรื่องที่สุดในบรรดานักศึกษาทั้งหมดสองคนที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงยากที่จะจินตนาการ ซุมปีเตอร์มักทำตัวหุหุรา ดูหยิ่ง ชอบขัดใจทำให้คนโมโห และชอบโอ้อวดตนเอง ส่วนพ่อของฉันนั้นเป็นคนนิ่ง ๆ เงียบ ๆ สุภาพ ถ่อมตัวมาก และถ่อมตัวจนถึงจุดที่ทำให้ตนเองอ่อนแอ ถึงกระนั้นทั้งสองก็กลายเป็นเพื่อนกันอย่างรวดเร็วและเป็น

เพื่อนกันจนกระทั่งขณะนี้ตอนนี้ดูเหมือนว่าซุมปีเตอร์ได้พัฒนางานวิชาการก้าวหน้าไปมาก เป็นปีที่ชื่อเสียงของเขาถึงจุดสูงสุดที่มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด และการไปเยี่ยมใช้ครั้งนี้จะทำให้ชายสูงวัยสองคนได้มีช่วงเวลาที่ดีร่วมกันอีกครั้ง ได้มีเวลาที่ได้รำลึกถึงวันเวลาเก่า ๆ ที่เคยได้ร่วมกันมา” (Drucker, 1997)

ดริคเกอร์และพ่อได้ไปเยี่ยมใช้ซุมปีเตอร์เมื่อวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1950 ที่บ้านชนบทของซุมปีเตอร์ที่เมืองทาโคนิค (Taconic) รัฐคอนเนตทิคัตดริคเกอร์เล่าต่อว่า “พ่อถามซุมปีเตอร์พร้อมกับหัวเราะเบา ๆ ว่า ... ‘โจเซฟ คุณยังพูดถึงสิ่งที่คุณต้องการจะเป็นที่จดจำอยู่ไหม?’ (Do you still talk about what you want to be remembered for?) เมื่อซุมปีเตอร์ได้ยินดังนั้นก็พลันโผล่ออกมาด้วยเสียงหัวเราะอันดัง ด้วยเพราะเขาเคยประกาศเอาไว้ว่า เขาต้องการเป็นที่จดจำใน 3 ประการ ประการแรก คือการเป็นนักชิม่าที่ดีที่สุดของยุโรป ประการที่สอง คือการเป็นสามเณรที่ดีที่สุดของภรรยาสดสวย และประการสุดท้ายคือการเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของโลกซุมปีเตอร์ตอบพ่อว่า ‘ใช่ คำถามนี้ยังคงสำคัญสำหรับฉัน แต่ตอนนี้ฉันชอบแตกต่างจากเดิม ฉันอยากจะเป็นที่จดจำในฐานะที่เคยเป็นครูผู้สร้าง นักศึกษาที่ชาญฉลาด ครั้งโหลให้เป็นนักเศรษฐศาสตร์แถวหน้าของโลก’ เมื่อพูดถึงซุมปีเตอร์คงเห็นหน้าของพ่อฉันที่ออกอาการดูประหลาดใจ เขาจึงพูดต่อว่า ‘คุณรู้ไหม ออดอล์ฟฉันมาอยู่ในช่วงอายุที่รู้แล้วว่าควรให้คนจดจำเราด้วยงานเขียนหรือทฤษฎีที่คิดขึ้นมานั้นยังไม่พอ คนหนึ่งคนจะไม่อาจสร้างการเปลี่ยนแปลงได้เลย เว้นเสียแต่ว่าเขาจะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในตัวคน’ ซุมปีเตอร์กล่าวประโยคดังกล่าวเสมือนว่าเป็นบทเรียนสำคัญที่เขาทิ้งไว้ให้กับคนรุ่นหลัง” (Drucker, 1997; Ederheim, 2019)

ดริคเกอร์ไม่ทราบว่ามันคือการได้พบกับซุมปีเตอร์เป็นครั้งสุดท้าย เพราะอีก 5 วันถัดมา (วันที่ 8 มกราคม ค.ศ. 1950) ซุมปีเตอร์สิ้นลมหายใจลงอย่างสงบ สาเหตุการเสียชีวิตเกิดจากภาวะเลือดออกในสมอง เป็นการเสียชีวิตในช่วงเวลาที่เขากำลังจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานสมาคมเศรษฐศาสตร์นานาชาติคนแรกในประวัติศาสตร์ แต่น่าเสียดายที่ไม่มีเวลาในการเฉลิมฉลองตำแหน่งอันทรง

เกียรตินี้ (Drucker, 1997) ดร็กเกอร์ได้กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่า เขาไม่เคยล้มเหลวในครั้งนั้นเลย เขาได้เรียนรู้ถึง 3 สิ่งจากคำสอนของซุมปีเตอร์สิ่งแรก เราต้องถามตัวเองว่าเราอยากเป็นที่จดจำในเรื่องใด สิ่งที่สอง สิ่งที่เราควรเปลี่ยนนั้นควรจะเปลี่ยนทั้งการเติบโตทางฐานะของตนเองไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลก และประการสุดท้าย สิ่งที่มีคุณค่ามากที่สุดในการให้ผู้อื่นจดจำคือจดจำว่าเราได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชีวิตของผู้คนหรือไม่ (Drucker, 1997)

บทสรุป

เรื่องราวชีวิตมากมายของซุมปีเตอร์ บุคคลสำคัญที่โลกได้จารึกไว้ในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ นักคิด นักเขียน และครูผู้สร้างปราชญ์ให้แก่โลก เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ดที่ดูเหมือนว่าจะมั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเองมากเสียจนอาจทำให้คนหลายคนไม่ถูกใจซุมปีเตอร์นัก แต่ทว่าข้อดีอย่างยิ่งยวดของเขาคือการเป็นนักผู้ที่อธิบายถึงการร่วมกันสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีจริยธรรมเพื่อสังคมที่ดีขึ้น ข้อดีของซุมปีเตอร์อีกประการหนึ่งคือ เขามีความภูมิใจในความเป็นครูที่ได้มีโอกาสสอนและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในผู้คนและเป็นผู้ที่ผู้ติดตามเสมอต่อศิษย์กาลเวลาผ่านไปจากซุมปีเตอร์ผู้ล่วงลับในปี ค.ศ. 1950 สู่มิตรรุ่นลูกอย่างดริคเกอร์และลูกศิษย์รางวัลโนเบลชื่อแฮมวอลสันที่วายชนม์ไปแล้วเช่นกันในปี ค.ศ. 2005 และ 2009 ตามลำดับ เราได้เรียนรู้อะไรจากนักปราชญ์เหล่านี้ ประวัติศาสตร์สอนเราให้เรียนรู้และเปลี่ยนแปลงเพื่อก้าวไปสู่วันใหม่ที่ดีกว่าเดิม การศึกษาชีวิตของซุมปีเตอร์ล้วนเป็นคุณค่าต่อความรู้ของประชาคมโลกที่สามารถนำไปศึกษาเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการได้อย่างไม่เคยหมดสมัย คำถามที่บิดาของดริคเกอร์ถามซุมปีเตอร์เกี่ยวกับ “การเป็นที่จดจำ” นั้น มีความสำคัญมากแน่นอนว่าการเป็นที่จดจำนั้นไม่ใช่จุดมุ่งหมายของมนุษย์ทุกคนบนโลก แต่ทว่ามนุษย์มีธรรมชาติคือต้องการทำอะไรบางอย่างที่ตอบสนองต่อสิ่งที่อยู่ด้านในจิตใจของเราเอง บทเรียนจากการศึกษาเรื่องราวชีวิตของซุมปีเตอร์ในบทความนี้จึงไม่ควรที่จะจบด้วยประโยคคำถามคลาสสิกที่ว่า “เราได้อะไรจากการอ่าน” หากแต่ควรเพิ่มคำถามอีก

ข้อหนึ่ง ที่พ่อของดริคเกอร์ได้ถามซุมปีเตอร์ว่า “เราต้องการเป็นที่จดจำในฐานะอะไร” เช่นนี้ น่าจะตรงกับสิ่งที่อยู่ในใจของผู้เขียนบทความนี้มากที่สุด

References

- Acton, L. (1887). *Letter to Archbishop Mandell Creighton*. Retrieved from <https://history.hanover.edu>.
- Christensen, C. M. (1997). *The innovator's dilemma: When new technologies cause great firms to fail*. Boston, MA: Harvard Business Review Press.
- Crainer, S. (2018). *Peter Drucker: From Vienna to Qingdao*. Retrieved from <https://thinkers50.com>.
- Drucker, P. & Nakauchi, I. (1997). *Drucker on Asia: A Dialogue Between Peter Drucker and Isao Nakauchi*. London: Routledge.
- Edersheim, E. (2019). *What Do You Want to be Remembered for?* Retrieved from www.processexcellencenetwork.com.
- Fulton, G. (2018). *The Robot Workforce: AI in 2018*. Retrieved from <http://blog.prototypr.io>.
- Gordon, D. (2017). *Is Paul Samuelson the Einstein of Economics?* Retrieved from <http://economicpolicyjournal.com>.
- Horowitz, I. & Allen, R. L. (2017). *Opening Doors: Life and Work of Joseph Schumpeter*. London: Routledge.
- KOF Swiss Economic Institute. (2018). *Schumpeter Got It Right*. Retrieved from <https://kof.ethz.ch>.
- McCraw, T. K. (2007). *Prophet of Innovation: Joseph Schumpeter and Creative Destruction*. Cambridge: Harvard University Press.

-
- Papanek, G. F. (1962). The Development of Entrepreneurship. *American Economic Review*, 52(2), 45-58.
- Samuelson, P. A. (2003). Reflections on the Schumpeter I knew well. *Journal of Evolutionary Economics*, 13(5), 463-467.
- Schumpeter, J. A. (1939). *Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. New York and London: McGraw Hill.
- Schumpeter, J. A. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper & Row.
- Shane, S. (2018). *Kondratiev Wave*. Retrieved from <https://cmtassociation.org>.
- Simmie, J. (2014). Regional Economic Resilience: A Schumpeterian Perspective. *Spatial Research and Planning*, 72(2), 103-116.
- Swedberg, R. (2013). *Joseph A. Schumpeter: His Life and Work*. Cambridge: Polity.
- Sweezy, P. M. (1943). Professor Schumpeter's Theory of Innovation. *The Review of Economics and Statistics*, 25(1), 93-96.
- The Moonshot Factory. (2019). *Transforming mobility with self-driving cars*. Retrieved from <http://x.company>.
- Whitaker, J. K. (1971). The Schumpeterian Stationary State Revisited. *The Review of Economics and Statistics*, 53(4), 389-391.